

Tampereen Teatteri

William Shakespeare

HAMLET -Opettajien paketti

Paketin toimitus: Hilpi Luukkonen (englannin ja ruotsin lehtori), Elisa Nordström (Ttm, opettaja, sosiaali- ja terveysala), Johanna Toivanen (lehtori, matkailu-, ravitsemis- ja talousala), Pirkko Turunen (äidinkielen ja kirjallisuuden lehtori)

Hamlet on William Shakespearen tragedia noin vuodelta 1600. Se on yksi maailmankirjallisuuden kuuluisimpia näytelmiä ja Shakespearen pisin näytelmä. Näytelmästä on olemassa useita suomennoksia, joista vanhin on 1800-luvulta peräisin oleva Paavo Cajanderin suomennos. Cajanderin lisäksi näytelmän ovat suomentaneet Yrjö Jylhä, Veijo Meri ja Eeva-Liisa Manner. Tampereen Teatterin esityksen (ensi-ilta 21.2.2013) ohjaaja Mikko Viherjuuri on tehnyt sovituksensa Eeva-Liisa Mannerin suomennoksesta.

Näytelmä kertoo Tanskan prinssi Hamletista, joka kohtaa isänsä haamun. Haamu paljastaa nykyisen kuninkaan, Hamletin sedän, käyttäneen myrkyä päästäkseen valtaistuimelle ja kuningattaren vuoteeseen. Hamlet päättää kostaa isänsä kokeman vääryyden ja juonii kuninkaan pään menoksi.

Tämän Opettajien paketin tehtävät sopivat hyvin ainakin lukion ÄI3- ja ÄI5-kursseille. Käsiteltävää löytyy myös englannin, historian ja yhteiskuntaopin kursseille. Toisen asteen koulutuksessa materiaali soveltuu erilaisiin luoviin ja toiminnallisiin kursseihin.

KÄYTTÖVINKKEJÄ: Paketti sisältää tehtäviä, joita voidaan tehdä ennen esitystä ja esityksen jälkeen. Paketissa on runsaasti materiaalia, ja tarkoitus on, että poimitte sieltä ryhmälleen sopivimmat. Voitte myös vapaasti varioida tehtäviä, valita niille teemanne kannalta sopivan käsittelyjärjestyksen tai vain käyttää niitä oman inspiraationne lähteenä. Teillä on täysi vapaus myös tehtävien toteutustavassa. Voitte suosia esimerkiksi ryhmäkeskusteluja tai hyödyntää paketin aineistoa erilaisten tekstilajien kirjoittamiseen. Hyvää teatterimatkaa!

Sisällysluettelo

I Taustatietoa ja tehtäviä

1. William Shakespearen elämäkertatietoja
2. Elinolot Lontoossa 1500-luvun lopulla
3. Teatteri keskiajan Lontoossa
4. Tiedonhaku- ja some -tehtäviä
5. Tehtäviä Hamletin ajan ruoka- ja tapakulttuurista

II Tarkkailutehtäviä esityksen aikana

1. Teatteritekniikka
2. Ohjaus ja näyttelijäntyö
3. Teatterissa töissä ja asiakkaana

III Tehtäviä ennen tai jälkeen esityksen

1. Tehtäviä draaman rakenteesta
2. Puheviestinnän harjoituksia
3. Tekstitaidon tehtäviä
4. Esseetehtäviä/tutkielman aiheita
5. Pohdintatehtäviä teatterikokemuksesta

IV Virikkeitä omakohtaiseen pohdintaan

1. Etiikka
2. Moraali
3. Vuorovaikutus
4. Perhe

V Draamatehtävät

1. Kuuma tuoli
2. Oikeudenkäynti: kuka on syyllinen?
3. Sosiodraama: Hamletin ongelma 2013

VI Luovan kirjoittamisen harjoituksia

1. Uutinen
2. Päiväkirjamerkintä
3. Monologi

I Taustatietoa ja tehtäviä

1. William Shakespearen elämäkertatietoja

William Shakespeare syntyi luultavasti 23.4.1564 Stratford-upon-Avonissa; hän kävi oletettavasti grammar schoolia (eräänlainen oppikoulu), jossa opiskeli latinaa sekä kreikkaa. Vaikka hänellä ei ollutkaan yliopistokoulutusta takanaan, hän ammensi ideoita antiikin myyteistä ja tarustoista, hänen omien sanojensa mukaan inspiraation lähteenä oli myös koko ympäristö ja kaikenlaiset ihmiset. (Kuuluisa sitaatti 'All the world is a stage' kuvaa hyvin tätä.)

Shakespeare meni naimisiin Anne Hathawayn kanssa vuonna 1582 ja seuraavana vuonna heille syntyi tytär Susanna ja pari vuotta myöhemmin kaksoset Hamnet ja Judith. Koulunkäynnin jälkeen William oli kokeillut muutamia ammatteja, mutta intohimo kirjoittamiseen ja näyttelemiseen ajoi hänet isänsä hansikasverstaasta pian Lontooseen. Anne ja William elivätkin erossa toisistaan useita vuosia ja kerrotaan, että Shakespearella oli tuona aikana suhteita sekä nuorukaisiin että nuoriin neitoihin. Soneteissa, jotka syntyivät Lontoon alkuvuosina, Shakespeare puhuu mystisestä nuoresta herrasta, josta tiedetään vain etukirjaimet WH sekä tummasta ladysta.

Shakespeare loi pikku hiljaa mainetta ja päätyi kuuluisan the Globe-teatterin osaomistajaksi, sen näyttelijäksi sekä näytelmäkirjailijaksi. Shakespeare näytteli itse sivurooleja, hänet nähtiin mm Hamletin kummituksena. Hän oli hyvin tuottelias kirjailija, kaikkiaan 37 erityyppistä näytelmää (tragedioita, komedioita, romansseja, sonetteja, historiallisia näytelmiä) syntyi hänen kynästään.

Vaikka avioparin välit eivät olleet kovin intohimoiset, Shakespeare vetäytyi eläkkeelle kotikaupunkiinsa ja osti sieltä sen ajan toiseksi kalleimman talon. Tosin kuoltuaan hän jätti vaimolleen perinnöksi vain heidän toiseksi parhaimman vuoteensa.

2. Elinolot Lontoossa 1500-luvun lopulla

Shakespearen aikaan monet vahvasti uskonnolliset piirit pitivät teatteriesityksiä moraalittomina; Shakespearen ollessa uransa huipulla näyttelijöitä karkotettiin Lontoosta ja teattereita yritettiin sulkea kokonaan. Niitä saatettiin pitää jumalattomina paikkoina, jotka vetivät puoleensa sopimatonta väkeä. Myös Shakespearen näytelmien tekstejä saatettiin siistiä ja sensuroida, koska niistä löytyy paljon seksuaalisia viittauksia ja karkeaa kielenkäyttöä sekä väkivaltaisia ilmauksia.

Jos ajatellaan sen ajan sairauksia, Shakespeare ei olisi voinut elää huonompaan aikaan. Ylikansoitettu, rottien valtaama ja seksuaalisesti hyvin estoton Lontoo, jonka halki virtaava Thames-joki oli kuin jäteviemäri oli otollinen pesäpaikka ihmiskunnan rankimmille vitsauksille: mustasurma-epidemian puhjetessa 1593-94 kruunu määräsi kaikki teatterit suljettaviksi. Mitä todennäköisimmin Shakespearella oli silloin menossa historiallisen näytelmänsä Henry V:n harjoitukset ja hän kärsi taloudellisia tappioita teatterien sulkemisen vuoksi. Isorokkoepidemia puhkesi hieman ennen hänen syntymäänsä, jopa kuningatar Elisabeth I sai tämän virustartunnan. Lontoon sairaaloissa ei ollut tilaa kaikille kuppa-tartunnan saaneille, kirput levittivät täpläkuumetta ahtaissa, saastaisissa oloissa, joissa peseytymiseen ei ollut kunnan mahdollisuuksia.

Täpläkuume korjasi satoa varsinkin vankiloissa. Myös Shakespearen otaksutaan menehtyneen tietynlaisen kuumeen uhrina. Monet teatterit sijaitsivat Thames-jokea ympäröivässä soisessa maastossa, joka oli otollinen malarian leviämiseksi.

Ylempi yhteiskuntaluokka oli melko hyvin koulutettua väkeä, mutta heitä ei kiinnostanut välttämättä oppia asioista lisää, lukea tai kirjoittaa tai ajatella vaikka Elisabetin ajan Englantia kuvataankin kirjallisuuden kultakaudeksi. Sen sijaan sellaiset seikat kuin taikausko, taruolennot, magiikka, ennustaminen, astronomia ja alkemia kiinnostivat: Globe-teatterin yleisö vapisi nähdessään Hamlet-näytelmän aaveen, joka oli heille joko todellinen ilmentymä Tanskan hengestä tai itse paholainen valepuvussa. Shakespearen ajan Englannissa oli käynnissä myös suuri yhteiskunnallinen muutos, jonka myötä keskiluokka nousi valta-asemaan. Enää ei tarvinnut syntyä aateliseksi, jos halusi rikastua ja saada hyvän yhteiskunnallisen aseman.

Aikakaudelle oli tyypillistä myös monenlainen käytöstopojen vapautuminen. Moni näytelmien hahmo saattoi olla halveksunnan ja kiusan kohteena ja kilpailevat näytelmäkirjailijat tai näytelmäseurueet saattoivat selvittää välejään melko julkisesti. Ajalle oli myös tyypillistä juoruilu ja kielenkäytön karkeus jopa kuningatarta myöten.

Shakespeare ei alunperin tarkoittanut tekstejään koulutetulle yläluokalle vaan rahvaalle, ne olivat myös sen ajan saippuaopperoita. Kuten useimpien taiteilijoiden siihen aikaan, Shakespearen piti myös ahkeroida elättääkseen perheensä – hän olikin hyvin tuottelias ja myös harjoitteli ja näytteli omista näytelmissään. Hänen näyttelijäseurueestaan tuli pian Lontoon menestynein eikä kestänyt kauaakaan, kun Shakespearesta itsestään tuli Globe-teatterin osaomistaja. Nykypäivän mittapuun mukaan hän eli varsin mukavasti vetäytyen kotikaupunkiinsa eläkkeelle 47-vuotiaana.

3. Teatteri keskiajan Lontoossa

James Burbage suunnitteli ja rahoitti ensimmäisen varsinaisen teatterin Lontoossa 1577, ja sen jälkeen Lontooseen kohosi seitsemän ammattiteatteria, niiden joukossa the Globe.

Shakespearen ajan ensimmäiset julkiset teatterit syntyivät sisäpihoille, ja ne rakennettiin yleensä tiiliperustalle laastilla päällystetyistä tukeista. Kattomateriaalina oli olki tai tiili. Yleensä lavastus ei ollut liikuteltavissa ja näyttämökeinot olivat melko pelkistettyjä, mutta puvut sen sijaan olivat värikkäitä ja yltäkyläisiä. Näyttelijät vaihtoivat asujaan näyttämön takana olevassa talossa. Harjoituksiin ei ollut paljon aikaa, joten näyttelijöiltä vaadittiin todella hyvää muistia. Ajalle oli tyypillistä, että miesnäyttelijät esittivät myös naisroolit.

Yleisö koostui kaikista yhteiskuntaluokista – aatelisista ja juristeista aina taskuvarkaisiin ja prostituoituihin. Halvin lippu, pennyn arvoinen, oikeutti seisomapaikkaan avoimella pihalla, puolella shillingillä pääsi lordien aitioihin.

Esitykset kestivät yleensä pari tuntia, ja koska ei voinut tehdä varauksia, teatteriin oli tultava ajoissa jonottamaan sisäänpääsyn varmistamiseksi. Myyjät kulkivat yleisön joukossa näytelmän aikana kaupustellen olutta ja ruokaa. Tudorien versio elokuvien popcornista olivat osterit, ravut ja simpukat. On myös mielenkiintoista, että tutkijoiden mukaan yhteiskuntaluokka määräsi sen, mitä kukakin söi. Nykyajan

luksuruoka osterit oli tuolloin rahvaan valinta, ravut päätyivät aitoissa istuvan yläluokan suihin samoin kuin esimerkiksi persikat ja pähkinät. Itse asiassa yksi näyttelijöitä eniten häiritsevästä seikoista tuohon aikaan oli murskaantuvien pähkinöiden ja avautuvien olutpullojen ääni.

Shakespeare työskenteli osittain omistamassaan Globe-teatterissa, jota käytettiin kesäisin, näyttelijänä ja näytelmäkirjailijana. Siellä esitettiin monet hänen suurista näytelmistään kuten Hamlet, Macbeth, kuningas Lear ja Othello.

Shakespeare itse kuvasi teatteriaan nimityksellä 'puinen O', mutta itse asiassa teatterissa oli monta uloketta. Näyttämö ulottui teatterin seinien ulkopuolella, minkä vuoksi sekä pihalla olleet katsojat, ns. rahvas, että toisaalta varakkaampi aitoissa istunut katsojakunta näki näyttelijät hyvin. Tämä asetelma loi intiimimmän tunnelman, minkä vuoksi sekä esittäjät että yleisö olivat komedioissa ja tragedioissa tiiviisti mukana. Luonnonvalo, puhe ja musiikki valtasivat teatterin. Shakespearen oma teatteriryhmä työskenteli talvikaudella Blackfriars –teatterissa Thamesjoen pohjoisrannalla, siellä Shakespearen näytelmiä esitettiin kynttilänvalossa.

Ensimmäinen Globe-teatteri paloi 1613 tykinkuulan osuessa Henry VIII:n harjoitusten aikana teatterin olkikattoon. Uusi tiilikattoinen teatteri kesti vuoteen 1644 saakka. Shakespearen Globe-säätiö kerää nykyään varoja uuden mahdollisimman alkuperäisen oloisen teatterirakennuksen ylläpitoon ja koulutukseen.

4. Tiedonhaku- ja some -tehtäviä

A. Englanninkielisiä tiedonhaktehtäviä

a) Tutustu näytelmän juonikuvaukseen ja keskeisiin teemoihin; täältä löytyy myös analyysi päähenkilöistä, kirjoitelmien aiheita ja pohdiskelukysymyksiä. Tarjolla on myös video, jossa käydään animaation avulla näytelmän pääjuoni läpi. Kielenä englanti. <http://www.sparknotes.com/shakespeare/hamlet>

b) Tutustu videokierroksen avulla Globe-teatteriin. Ota selville, mitä Shakespearen näytelmiä on parhaillaan ohjelmistossa, kuvaile lyhyesti, millaisista näytelmistä on kyse. Ota selville, mitä muuta Globe-teatterissa voi nykyään tehdä paitsi katsoa Shakespearen näytelmiä.

<http://www.allshakespeare.com/plays/hamlet>
www.shakespearesglobe.com

c) Ota selville hakukoneen avulla, miten monta eri versiota Hamletista on filmattu. Perehdy niistä kuuluisimpaan, jossa pääosaa esittää Sir Lawrence Olivier.

www.william-shakespeare.info.com

www.absoluteshakespeare.com

www.bbc.co.uk/history/historic-figures/shakespeare-william.sthtml

d) Tutustu seuraaviin elokuviin: Shakespeare in Love, Elisabeth, The other Boleyn girl ja Elisabeth, the golden age. Minkä kuvan saat tämän ajan yhteiskunnasta/teatterista?

B. Some-tehtäviä

- a) Tutustu Tampereen Teatterin kotisivuun ja siellä olevaan näytelmän esittelyyn.
- Miten näytelmää on arvioitu lehdistössä?
 - Minkälaista palautetta näytelmä on saanut yleisöltä?
 - Selvitä, ketkä esiintyvät näytelmän rooleissa
 - Oletko nähnyt näyttelijöitä muissa rooleissa? Tutki, mitä rooleja pääosan esittäjällä on esityskaudella.
- b) Liity TT:n seuraajiin ja tutki hamlet-hastageja (#hamlet).
- Etsi kolme esimerkkiä Hamlet-sitaateista.
 - Valitse kolme TT:n twiittaamaa Hamlet-sitaattia.
 - Seuraa TT:n twiittejä, jotka kertovat näytelmän valmistamisesta.
 - Kirjoita #hamlet-twiitti näytelmän esityksestä - ruusuja tai risuja.
- c) Tutki TT:N Facebook-sivuja. Minkälaisia kommentteja näytelmä on saanut katsojilta. Kommentoi katsojakokemustasi TT:n Facebook-sivuilla.

5. Tehtäviä Hamletin ajan ruoka- ja tapakulttuurista

- a) Ota selvää mitkä ovat 1500-luvun lopun ja 1600-luvun alun keskeisimmät ruokakulttuurin piirteet? Kuinka eurooppalainen ja suomalainen ruokakulttuuri erosivat toisistaan?
- b) Mitä elintarvikkeita tuohon aikaan käytettiin, mistä niitä hankittiin?
- c) Millä tavoin ruokia valmistettiin, mitä ruoanvalmistusmenetelmiä oli käytössä?
- d) Mitä osaa mausteet näyttelivät, mitä mausteita käytettiin? Tee selkoa ajan yleisimmistä mausteista.
- e) Elettiin aikaa ennen ruokalautasia ja ruokailuvälineitä. Mistä ja miten ateriat nautittiin? Milloin ruokailussa otettiin käyttöön lautaset ja ruokailuvälineet, mistä tapa levisi?

II Tarkkailutehtäviä esityksen aikana

1. Ohjaus ja näyttelijäntyö

Ohjaaja Mikko Viherjuuri kertoi näytelmän esittelytilaisuudessa, että hän ei halua tehdä "modernia" tulkintaa, mutta silti hän haluaa näytelmän olevan ajassa kiinni. Näytelmän pitää olla radikaali (=juureen menevä) ja näytelmä ohjataan, niin kuin Hamlet neuvoa omissa näyttämöohjeissaan.

Hamlet: "Ei ei, Laertes. Anna säkeen tulla ripeämmin kielelle. Selkeästi ja kevein korostuksin. Sillä jos messuat niin kuin monet näyttelijät tekevät, voisi yhtä hyvin palovartija huutaa nuo säkeet julki. Äläkä huido käsilläsi vaan käytä eleitä varoen, sillä juuri kun esitetään rajua tunnepurkausta, intohimon myrskyä, tai vaikka hurrikaania, täytyy näyttelijän hallita esitystään niin että puhe käy sulavasti.

Minua loukkaa aina kun kuulen miten näyttämöllä joku peruukkipäinen pöllö repii intohimon riekaleiksi ja huutaa korvat lukkoon permantorahvaalta joka ei juuri muuta tajuakaan kuin tolkutonta elehtimistä tai meteliä. Sellaiset riehujat sietäisi saada selkäänsä.

Seuraat oman harkintasi opastusta: sovita toiminta tekstiin ja teksti toimintaan, ja erityisesti varo että et ylitä luontaista kohtuullisuutta. Sillä kaikki liioittelu on vierasta näyttelemisen olemukselle.

Näyttelijän tehtävänä on ja on vastakin pitää peiliä luonnon kasvojen edessä, näyttää hyveelle sen piirteet, pilkata pahaa ja osoittaa aikakaudelle sen ominainen henki ja tavat.”

- a) Miten Hamletin antamat näyttämöohjeet näkyvät ohjauksessa?
- c) Seuraa pääosan esittäjän työskentelyä. Miten Hamletin käytös ja ulkomuoto muuttuvat näytelmän aikana? Mikä on hänen tulkintansa Hamletista: onko hän mielisairas/masentunut/surullinen/jotain muuta?
- d) Minkä kohtauksen jälkeen haluat välttämättä saada tietää, miten näytelmä loppuu?

2. Teatteritekniikka

A. Lavastus

Näytelmässä voi olla ns. yhden näyttämökuvan lavastus eli samat pääelementit pysyvät koko esityksen ajan tai lavastus voi olla näyttämökuvaltaan vaihtuva, jolloin pääelementit vaihtuvat useita kertoja esityksen aikana tai esimerkiksi kerran väliajalla.

- a) Millainen lavastus Hamletissa on?
- b) Kuinka lavasteet toimivat? Miten eri kohtaukset on järjestetty? Miten ja millaisia lavasteita siirrellään?
- c) Hahmottuuko näytelmän ympäristö lavasteiden avulla helposti? Tekisitkö itse toisin jotain, jos olisit lavastaja?

B. Puvut, valot, äänet

Puvut, valot ja äänet ovat myös osa esityksen taiteellista kokonaisuutta. Ne ovat yleensä eri suunnittelijoiden suunnittelemia, mutta kaikilla on sama tarkoitus – tukea näyttelijäntyötä ja esityskokonaisuutta.

- a) Kuinka luonnehdit esityksen puvustusta?
- b) Miten valaistusta käytetään tunnelman tai ympäristön luomiseen?
- c) Käytetäänkö äänen vahvistamiseen sähköisiä vahvistimia? Miten mikrofonit ja kaiuttimet on sijoitettu?
- d) Mieti, miksi teatterisali on sen muotoinen kuin on? Miksi yleisö on pimeässä ja esiintyjät valossa?

3. Teatterissa töissä ja asiakkaana

Teatteri on työpaikka, jossa tarvitaan lukuisien hyvin erilaisten ammattilaisten saumatonta yhteistyötä. Teatterissa käydessä kohtaat itsekin yleensä myös muita teatterin työntekijöitä kuin näyttelijät. Asiakkaana teatterissa viihdyt parhaiten kun tiedät muutamia käytäntöjä jo etukäteen.

a) Mitä ammatteja kohtasit teatterissa ja missä tehtävissä? Millaista henkilökuntaa tarvitaan teatterin tekemiseen? Voit käyttää apuna teatterin nettisivuja. Etsi ammattinimikkeitä ja kerro millaista osaamista tarvitaan. <http://www.tampereenteatteri.fi/fi/tampereen-teatteri/henkilokunta/>

b) Selvitä väliaikatarjoiluvaihtoehtoja. Minkä hintaisia väliaikatarjoilut ovat? Mistä johtuu, että esim. leivos+ kahvi on hinnaltaan korkeampi kuin esim. kahvilassa? Entä teatterilippu/elokuvalippu, mistä hintaero muodostuu?

d) Pitääkö teatteriin mielestäsi pukeutua hienosti? Saako katsomossa nauraa, pelata kännykällä tai syödä karkkia? Mitä asioita on hyvä tietää ennen teatteriesitykseen tuloa? <http://www.tampereenteatteri.fi/fi/yleisotyo/teatterietiketti/>

III Tehtäviä ennen tai jälkeen esityksen

Tehtäviin sopii, että näytelmä luetaan kokonaan tai osittain.

1. Tehtäviä draaman rakenteesta

a) Analysoi klassisen draaman mallin mukaisesti näytelmän juoni. Määrittele Hamletin, Gertrudin, Claudiuksen ja Ofelian toiminnan tavoitteet sekä pääristiriita. Missä on suuri käänne, jonka jälkeen Hamletin toiminta kääntyy kohti traagista loppuratkaisua? Käytä hyväksesi esimerkiksi Freytagin analyysimallia.

b) Tutki veitsi-motiivia. Missä yhteyksissä veitsi esiintyy ja miten se liittyy näytelmän teemaan?

c) Tutki ”näytelmää näytelmässä” eli teatteriseurueen esittämää näytelmäkohtausta. Mitä yhtäläisyyksiä siinä on Hamletin elämäntilanteeseen?

d) Mitä erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja Hamletin kohtalolle on? Mitä pitäisi tapahtua, että

- kukaan ei kuole
- Claudius kuolee, mutta Hamlet ei
- Ofelia ei kuole
- vain Hamlet kuolee

e) Mitä mustan huumorin piirteitä on haudankaivajien kohtauksessa? Mikä on sen merkitys näytelmän koko juonen kannalta?

2. Puheviestinnän harjoituksia

A. Keskusteluharjoituksia

a) Keskustellaan koko ryhmän kanssa vapaasti esityksen herättämistä ajatuksista.

- Miten odotukset toteutuivat?
- Miten hahmot vastasivat ennakkomielikuvia?
- Mitä annettavaa klassisella draamalla on nykykatsojalle?
- Miksi näytelmä on valittu Tampereen teatterin juhlanäytelmäksi?

- Näytelmän teemaksi on nostettu kosto. Mitä radikaalia ja nykyajassa keskustelua herättävää teemassa on?
- Mitä muita teemoja olisi voinut nostaa päällimmäiseksi? (esimerkiksi: isähahmon menettäminen, suruprosessi, ahdistuneisuus, suhtautuminen kuolemaan)
- Miten nuoren ajatusmaailmalle tuttua Hamletin ja Ofelian hahmoissa oli?
- Mikä on oma tulkintanne Hamletin käytöksestä? Onko näytelmän tulkinta uskottava?
- Miksi Hamlet on klassikko?
- Miten ohjaajan valitsema koston teema näkyi esityksessä?

b) Ryhmä jaetaan keskusteluryhmiksi, joiden tehtävä on kerätä näytelmän herättämiä ajatuksia. Valitaan keskustelunaiheet niiden pohjalta. Jokaisesta ryhmästä tulee yksi jäsen julkiseen keskusteluun, jossa pohditaan näytelmän herättämiä ajatuksia.

B. Ongelmanratkaisukeskustelu: Miksi Hamlet on ajankohtainen?

Koko ryhmä jaetaan 4 - 5 hengen keskusteluryhmiksi, jotka etenevät ohjeen mukaan:

- Määritellä keskustelun aihe. Mikä on "Hamletin ongelma"? Miten se ilmenee myös nykyaikana? (esimerkiksi: väkivaltaisuus, perheristiriidat, kostonhalu)
- Mitä syitä saamme näytelmästä tietää Hamletin outoon käytökseen (masentuneisuuteen, harhaisuuteen, kostonhaluun, vihaan ja väkivaltaan)? Miten väkivallan syyt ilmenevät meidän todellisuudessamme?
- Media uutisoi näyttävästi väkivaltaisia tekoja. Mitä uutisia muistatte? Pohtikaa väkivaltaisten tapahtumien syitä. Mitä vastauksia väkivallan syihin Hamletin kohtalo antaa?
- Mitä muita ratkaisuvaihtoehtoja ongelmiin on kuin masentuminen, väkivalta ja kosto?

3. Tekstitaidon tehtäviä

Tehtäviin sopii näytelmän lukeminen osittain tai kokonaan.

- Vertaile Suna Vuoren arvostelun perusteella Helsingin kaupunginteatterin esityksen ohjausratkaisuja näkemääsi Tampereen Teatterin ohjaukseen. (Suna Vuori, Helsingin Sanomat 23.11.2012, Helsingin kaupunginteatterin Hamlet on röyhkeästi kokeileva roiskemaalaus, hs.fi/kulttuuri)
- Erittele Aamulehden arvostelijan näkemystä Tampereen Teatterin esityksestä.
- Kirjoita arvostelu oman katsojakokemuksesi pohjalta

4. Esseetehtäviä/tutkielman aiheita

- Pohdi Hamletin äitisuhdetta.

- b) Charles Haines, Shakespeare-tutkija, pohtii Hamletin kyvyttömyyttä toimia heti isän murhan kostamisessa. Hän sanoo, että syyksi on esitetty, ”koska hän ei kyennyt päättämään”. Hainesin mukaan Hamlet on jäänyt historiaan suurena epäröijänä, joka siirtää kosta niin kauan, että hän on lopulta itsekin tuhon oma. Tutustu hänen analyysiinsä (www.litorina.org/kirjoituksiainetext/id78.html). Pohdi eri näkökulmista, mikä Hamletia vaivaa.
- c) Jarno Pennanen on sanonut, että Hamlet on sellainen näytelmä, että sitä pitää esittää vähintään kymmenen vuoden välein. Pohdi väitettä lukemasi ja näkemäsi perusteella.
- d) Ohjaaja Mikko Viherjuuri määrittelee, että Hamlet on näytelmä, joka kertoo, miltä tuntuu olla ihminen. Kirjoita Hamletista otsikolla **Hamlet - ihmisen kuva**.

5. Pohdintatehtäviä teatterikokemuksesta

- a) Mitä pidit esityksestä kokonaisuutena? Suosittelisitko näytelmää ja kenelle?
- b) Mikä jäi erityisesti mieleesi? Kuka oli sinusta esityksen vaikuttavin hahmo?
- c) Mitä pidit puvuista, lavastuksesta, valoista ja äänistä?
- d) Mitä pidit teatterirakennuksesta, olitko käynyt teatterissa aiemmin, aiotko käydä uudelleen?
- e) Mitä Hamletilla yritetään sanoa, mikä on mielestäsi näytelmän ”ydinteema”?

IV Ollako vai eikö olla? Virikkeitä omakohtaiseen pohdintaan

1. Etiikka

Etiikka ja eettisyys perustuvat arvoihin. Sanoissamme ja teoissamme, valinnoissamme ja päätöksenteossamme näkyvät arvomme. Ihmisen teoissa konkretisoituu hänen eettisyytensä.

Hamlet (s. 63) : *”Hyvä mies, paremmin saat luvan kohdella heitä! Jos jokaista kohdeltaisiin ansionsa mukaan, kuka silloin säästyisi raipoilta? Kohdelkaa heitä oman kunnianne ja arvokkuutenne mukaan. Mitä vähemmän he ansaitsevat, sitä suurempi on teidän ansionne”.*

- a) Mieti omia arvojasi. Mitä ne ovat? Mistä olet arvosi oppinut?
- b) Mieti yhteiskunnan yleisiä hyväksytyjä arvoja. Mihin ne pohjaavat?
- c) Mieti Hamletin arvoja. Mitä ne ovat ja mitkä tekijät vaikuttivat niiden muotoutumiseen? Oliko hänen toimintansa oikeutettua?
- d) Voiko ihminen ajatella ja toimia eri tavoin? Mistä silloin on kyse, mitä mieltä olet? Perustele vastauksesi.

2. Moraali

Ihmisen arvoista ja normeista rakentuu moraaliksi. Moraalissa on kyse hyvän ja pahan taistelusta, niiden erottamisesta. Tähän liittyvät myös ihmisten tavat. Näin moraaliksi on suorassa yhteydessä toimintaan ja käytännön tekemiseen, käytännön tasoon.

- a) Osaako Hamlet erottaa hyvän ja pahan? Miten hän perustelee toimintaansa?

b) Miten paljon ihmisen ympäristö vaikuttaa yksilön toimintaan? Perustele ja mieti käytännön esimerkkejä niin nähdystä esityksestä kuin tämänhetkisestä yhteiskunnastakin.

c) Onko hyvän ja pahan erottaminen aina helppoa? Perustele.

d) Vertaile Hamletin ajan yhteiskuntaa ja nyky-yhteiskuntaa. Mitä eroja havaitset? Perustele vastauksesi.

Valmistaudu jakamaan mielipiteesi ja havaintosi pienryhmässä.

3. Vuorovaikutus

Ihmisten välinen kommunikaatio perustuu sanalliseen (verbaaliseen) ja sanattomaan (nonverbaaliseen) viestintään. Sanattoman viestinnän painoarvo kommunikoinnissa on hyvin suuri. Sanallinen viestintä pitää sisällään puheen, puheen voimakkuuden ja mm. äänenpainotukset. Sanaton viestintä on puolestaan katseita, eleitä, ilmeitä ja asentoja.

a) Vertaile verbaalista ja nonverbaalista viestintää näkemässäsi esityksessä.

b) Mitä havainnoit? Mitä sinulle tulee mieleen viestinnästä ylipäättänsä? Mieti sähköisen maailman viestintää, miten kommunikaatio ihmisten välillä on muuttumassa? Perustele.

c) Mieti näyttelijän työtä ja sanallisen ja sanattoman viestinnän osuutta teatterityössä.

4. Perhe

Perheestä on olemassa erilaisia määritelmiä. Perheenjäsenet voivat liittyä toisiinsa avo- tai avioliiton, syntymän, keinohedelmöityksen, sijaisvanhemmuuden tai esimerkiksi adoption kautta. On olemassa hyvin erikokoisia perheitä. Ns. **ydinperheeksi** katsotaan kaksi aikuista ja heidän yhteiset lapsensa. Perhe voi kuitenkin olla myös esimerkiksi ns. **uusperhe**, jossa puolisoitten mahdollisten yhteisten lapsien lisäksi perheeseen kuuluu lapsia aiemmista liitoista. Puolestaan ns. **sateenkaariperheitä** tarkoitetaan kuvattaessa perheitä, joissa aikuisten seksuaalinen suuntautuneisuus on ”valtaväestöstä” poikkeavaa.

Perhe voi olla myös **yhden vanhemman perhe**, jonka on aiheuttanut esimerkiksi ero tai toisen vanhemman kuolema. **Etävanhemman perhettä** tarkoitetaan, kun toinen vanhemmista ei ole aktiivisesti mukana lapsen arjessa ja esimerkiksi ympäristö ei aina ole tietoinen etävanhemmasta. Tämä voi olla lapsen syntymästä asti ollut harkittu päätös. On olemassa myös ns. **apilaperheitä**, joissa perhettä on alusta alkaen ollut perustamassa useampia kuin kaksi aikuista. Perheestä puhuttaessa tärkeää on aina muistaa, että jokainen perhe on erilainen ja omanlaisensa. Yhtä ainuttakaan oikeaa tapaa olla perhe ei ole olemassa. Jokainen perhe on arvokas.

Hamlet (s. 92): *”Totta maar. Olette kuningatar, puolisonne veljen vaimo ja –sen pahempi- minun äitini”.*

Perhettä voivat kohdata erilaiset kriisit ja perheen rakenne voi muuttua monin tavoin esimerkiksi sairastumisen (fyysinen, psyykinen), onnettomuuden, avioeron tai kuoleman kautta.

- a) Mikä merkitys ihmiselle on hänen perheellään?
- b) Mikä merkitys sinulle on erilaisilla perheillä?
- c) Mieti Hamletin perhettä. Miten Hamlettiin vaikutti hänen perheensä rakenteen muuttuminen?

V Draamatehtävät (Voidaan toteuttaa ennen tai jälkeen esityksen)

1. Kuuma tuoli

Kuumalle tuolille istutetaan vuorollaan Gertrud, Claudius, Ofelia ja Polonius. Kaikille esitetään sama kysymys: Mikä Hamletia vaivaa?

2. Oikeudenkäynti: Kuka on syyllinen?

Järjestetään valtakunnan oikeudenkäynti Poloniuksen murhasta.

Hamlet - syytetty Poloniuksen murhasta

Tuomari - valta päättää syyllisyydestä ja antaa rangaistus

Puolustusasianajaja - perustaa puolustuksensa Hamletin epäoikeudenmukaiseen kohteluun ja hänen mielentilaansa.

Syyttäjä - todisteet Hamletin syyllisyydestä perustuvat todistajien lausuntoihin

Syyttäjän todistajat: Gertrud, Voltimand

Puolustuksen todistajat: Ofelia, Horatius

Lautamiehet (10): neuvottelevat ja ehdottavat rangaistusta

Reportteri - selostaa oikeudenkäynnin lopuksi

Kansa - Hamletin puolella tai vastaan, voivat osallistua oikeudenkäyntiin kommentoimalla välihuudoin

3. Sosiodraama ilmaisutaidon tunnille: Hamletin ongelma 2013

Hamlet on nuori, herkkä, masentunut poika, lukiolainen, kiinnostunut tietotekniikasta. Pettynyt äitiinsä.

Gertrud on Hamletin äiti, joka on juuri mennyt uudestaan naimisiin. Hän on uranainen, joka omistaa hienon asunnon ja vasta eronnut Hamletin alkoholiongelmaisesta isästä.

Claudio on Hamletin uusi isäpuoli, selvästi Gertrudia nuorempi, työtön, mukava mies, johon äiti on hyvin ihastunut.

Ofelia on Hamletin tyttöystävä, johon hän tutustui Facebookissa.

Polonius on Ofelian mustasukkainen isä, joka ei antaisi tyttärensä vielä seurustella.

Tapahtumapaikka on Hamletin koti. Ofelia tulee etsimään Hamletia, johon ei ole saanut yhteyttä.

Koulusta on ilmoitettu, että Hamlet on ollut paljon poissa. Hamletin vanhemmat eivät ole huolissaan vaan vain toisiinsa keskittyneitä - isäpuolen mukaan Hamlet on riittävän vanha huolehtimaan omista asioistaan. Paikalle tulee myös Polonius, joka on seurannut tytärtään. Hamlet on masentuneena huoneessaan. Hän tuntee itsensä ulkopuoliseksi ja aikoo lopettaa suhteensa Ofeliaan, koska kuvittelee tämän pettäneen häntä.

Ohje: Ratkaissaa Hamletin ongelma jollain myönteisellä tavalla.

Lopuksi tullaan ulos rooleista ja keskustellaan riittävän kauan tunteista, joita esitys on herättänyt.

VI Luovan kirjoittamisen harjoituksia

1. Kirjoita uutinen Ilta-Sanomien tyyliin Hamletin ja muun kuningasperheen jäsenten kuolemasta.
2. Kirjoita Horatiuksen päiväkirjamerkintä näytelmän loppuratkaisun tapahtumista.
3. Kirjoita oma monologisi otsikolla ***Ollako vai eikö olla?***